

tutkijan, amerikkalaisen Bartonin, kehittämää notaatiota. Mitään erityistä perustelua Gahmberg ei esitä sille, että poikkeava Greimasin alkuperäisestä merkintätavasta. Toisaalta Gahmberg soveltaa Bartonin notaatiota johdonmukaisesti.

Gahmbergin tutkimuksen konkreettinen ydinosa on neljän strategisen johtajan elämäkertojen esittely ja analyysi. Gahmberg käyttää johtajia koskevien päätelmiensä tukena myös Kluckhohnin ja Strodtbeckin viiden ulottuvuuden arvuustautumisen analyysin viitekehystä sekä Allportin, Vernonin ja Gardnerin arvoindeksiä. Tämä ei kenties olisi ollut välttämätöntä, koska näiden tutkijoiden lähestymistapa poikkeaa täysin strukturalismista ja semiotiikasta.

Kussakin neljässä analyysissään Gahmberg erittelee ensin kunkin johtajan unelmia ja näkyjä, ennen kuin siirtyy tutkimaan kerronnallisia jaksoja, kerronnallisia lausumia, aktanttijakaumia ja syvärakenteellisia merkityksiä (tässä tapauksessa arvoja) kunkin johtajan elämäkerrassa. Gahmbergin formalisaatiot vastaavat yleensä varsin hyvin eriteltävää kerrontaa.

Siinä muodossa kuin Gahmberg esittää kunkin johtajan arvojen perusrakenteita hahmottavat semioottiset neliöt, hänen analyysinsä erottelee tutkitut johtajat toisistaan varsin kiintoisalla tavalla. Ensimmäinen johtajista on "know-how"-johtaja high-tech -sektorilla, ja hän eroaa luovuutensa vuoksi stereotyyppisestä insinööristä, joka ei tosin kaihtane luovuutta, mutta sittenkin preferoi varmoja algoritmeja toimintansa perustaksi. Toinen johtajista oli varhemmissa elämänsä vaiheissa perinteisen työetiikan soveltaja, mutta ratkaisevien elämäntapa-koetelmusten jälkeen hän omaksui arvojensa perusrakenteeksi uskonnolliseen vakaumukseen perustuvan pyrkimyksen "oikeaksi" katsottavaan "olemiseen". Kolmas johtajista on tahtoihminen, jonka pyrkimysten taustalla on kuitenkin alituisen pyrkimys "olla jotakin", mikä kuvastuu myös hänen tekemisessään. Neljäs johtaja on sosiaalinen taituri, mille rakentuu hänen kykynsä kuulua eräänlaiseen sosiaalisen valtarakenteen ävainhenkilöihin.

Tiedotustutkimuksen kannalta Gahmbergin erittelyt tekee kiintoisaksi lähtökohhta erään kommunikaatiotieteen,

semiotiikan, piirissä sekä käytetty tekstianalyysin metodi. Tutkimusta voidaan kuitenkin arvostella siksi, ettei sitä ole erityisen tiiviisti nivottu ranskalaiseen tieteelliseen keskusteluun strukturalismista ja semiotiikasta. Tiedotustutkimuksen näkökulmasta olisi myös kaivannut sovelletun metodin vertailua muihin vakiintuneempiin ja uudempiin metodeihin sekä tarkempaa analyysia kunkin johtajan ja johdetun organisaation suhteesta. Samoin olisi diskursiivistenkin rakenteiden ottaminen edes pieneltä osin erittelyyn rikastanut tutkimuksen antia.

Huolimatta eräistä arvostelun aiheista Gahmbergin väitöskirjalla on tuntuvat ansionsa. Tekijä käyttää omalla erityistieteenalallaan uutta lähestymistapaa ja tekee tämän johdonmukaisesti ja läpiviedysti. Tutkimuksellaan Gahmberg puhuukin myös kansainväliselle - ainakin anglosaksisia kieliä käyttävälle - tutkijayhteisölle.

Pertti Ahonen

Uusia näkökulmia uutistoimistotutkimukseen

RANTANEN, Terhi. Kansainväliset uutistoimistot ja Venäjä. Lisensiaattityö. Helsingin yliopiston tiedotusopin laitos, 1985.

Kansainväliset uutistoimistot ja Venäjä on yllättävä lisensiaattityön otsikko. Miksi ne on nivottu yhteen tiedotusopillisessa tutkimuksessa?

Terhi Rantanen, tutkimuksen tekijä, vastaa siihen, että tarkoituksena on selvittää kansainvälisen ja kansallisen uutistoimiston kehitystä ja riippuvuussuhteita vertailevasti. Venäjä on siinä esimerkitapauksena, sen uutistoimistot ja niiden suhde muun Euroopan uutisvälitykseen tarkkailtavana.

Edellytyksiä työnsä suorittamiseen Rantanen on hankkinut muun opiskelunsa ohella tutkimalla Neuvostoliiton arkistoissa Venäjän tietotoimistojen historiaa.

Näin hän on voinut saada aikaisemmin tuntematonta materiaalia. Kun Suomi kuului tuolloin Venäjän valtakuntaan, koskettaa tutkimus tämänkin maan uutisvälityksen alkuvaiheita.

Rantasen aihe ja hänen valitsemansa tutkimusmenetelmät tekevät työstä monitieteisen. Uutisvälitystä tutkitaan historiallisissa ja kulttuuriyhteyksissä. Näin ollen tekijä joutuu paneutumaan myös historian tutkimuksen tuloksiin ja kulttuuritutkimukseen. Tässä hän tukeutuu ennen kaikkea brittiläisen kulttuuri-tutkimuksen perinteeseen, mutta käyttää apunaan myös alan saksalaista ja amerikkalaista tutkimusta.

Uutistoimistotutkimuksessa tavallista sisällön analyysia tai uutisvirtatutkimusta Rantanen ei käytä. Niiden sijaan hän pyrkii löytämään vaihtoehtoisia tutkimustapoja ja kokeilemaan tavanomaisesta poikkeavia menetelmiä.

Rantasen vaihtoehtoisia, menetelmiä on nykyisyyden tutkiminen menneisyyden kautta eräiden mielenkiintoisten mallien avulla. Vertailussa ja riippuvuussuhteiden tarkastelussa käytetään keskusta-periferia-tutkimusta ja Ferdinand Tönniesin yhteisö-yhteiskunta (Gemeinschaft-Gesellschaft) -mallia. Nämä ovat mielestäni hyödyllisiä ja mielenkiintoisia lähestymistapoja, jotka avaavat uutta näkökulmaa uutisvälitystä koskevien ongelmien käsittelyyn.

Venäjän tiedonvälitystä tutkiessaan Rantanen paneutuu myös taustaan selvittellen venäläisten lukutaidon ja Venäjän teollisuuden tilaa. Näistä näkökulmista hän tarkastelee viestinnän mahdollisuuksia, mikä on hyvä lähtökohta. Toisaalta viitteet poliittiseen tilanteeseen jäävät kovin vähäisiksi, vaikka sillä on ollut huomattava merkitys Venäjän niin kuin muidenkin maiden uutisvälityksen mahdollisuuksiin ja vaikutuksiin.

Olisikin ehkä ollut paikallaan liittää Rantasen käyttämiin malleihin keskusta-periferia ja yhteisö-yhteiskunta vielä kolmas, professori Osmo A. Wiion mainitsema käsitepari, vastakohta liberalismin-autoritaarisuus. Tämän käsiteparin osien painottumisella on ollut suuri merkitys uutistoiminnan kehityksen mahdollisuuksille. Seikasta löytyisi varmasti mielenkiintoisia ajoittaisia välähdyksiä myös tutkimuksen esimerkkimaasta Venäjältä.

Poliittiseen aspektiin liittyy myös jossakin määrin kansainvälisten uutistoimistojen ja niiden keskinäisten sopimusten esittäminen. Mielestäni niin toimistojen kuin sopimusten laatua ja merkitystä olisi syytä lukijoille selkeyttää. Tutkimuksessa on myös eräänlaista epämääräisyyttä eli joidenkin yksityiskohtien liian ylimalkaista tai epätasällista esittelyä. Suurempi täsmällisyys olisi lukijan palvelua. Myöskään eräiden vieraskielisten lähteiden käyttö ei mielestäni ole kaikin paikoin riittävän huoliteltua.

Keskustella voisi myös siitä, onko paikallaan esittää pitkähköjä lainauksia lähteistä niiden alkukielellä, tässä tapauksessa ruotsiksi, saksaksi, englanniksi ja ranskaksi. Tällä menettelyllä lienee puoltajansa. Yleisempi tapa on kuitenkin esittää kaikki lainaukset suomeksi, poikkeuksena vain vaikeasti käännettävät tai iskevät ydinsanat, jotka nekin voidaan sijoittaa sulkuihin tai liitteeseen ja esittää tekstissä suomeksi. Mainitut pintarikkeet korjautunevat tutkimustyön jatkossa.

Kokonaisuudessaan Rantasen työ selvittelee mielenkiintoisesti Suomellekin läheistä uutisvälityksen problematiikkaa. Se tuo esiin uutta aineistoa ja luo tutkimuksellista perustaa uutisvälitykseen liittyville käsityksille. Erittäin positiivista on pyrkimys kokeilla poikkeavia menetelmiä ja rinnakkaisia tutkimustapoja uusien tarkastelukulmien avaamiseksi. Tämä pyrkimys on mielestäni ollut tuloksellista.

Taimi Torvinen